

COALIȚIA CIVICĂ PENTRU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE

ASOCIAȚIA PROMO-LEX

RAPORT nr.2

Monitorizarea referendumului republican constituțional din 5 septembrie 2010

Perioada de monitorizare: 14 august – 2 septembrie 2010

Publicat la 3 septembrie 2010

Acest proiect este susținut financiar și tehnic de Organizația pentru Securitate și Cooperare din Europa (OSCE), Ambasada Statelor Unite ale Americii, Fundația Est-Europeană din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida/Asdi), Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei, Fondului Național pentru Democrație (NED), Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin intermediul Fundației Eurasia. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor

I. REZUMAT

II. EFORTUL DE MONITORIZARE PROMO-LEX

III. CONSTATĂRI DIN PERIOADA ELECTORALĂ

A. Administrația Publică

B. Administrația electorală

C. Campania electorală

D. Influență abuzivă asupra alegătorilor sau intimidarea acestora

E. Prestația misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale Republicii Moldova

F. Observatorii naționali și internaționali

IV. ÎNGRIJORĂRI

V. RECOMANDĂRI

I. REZUMAT

Efortul de monitorizare Promo-LEX a constatat în perioada de monitorizare 14 august – 2 septembrie prestație în mare parte echidistantă din partea administrației electorale și publice, dar și unele nereguli atât în procesul de organizare a scrutinului cât și din partea participanților electorali.

În perioada monitorizată efortul Promo-LEX nu a constatat tratare discriminatorie a participanților electorali de către administrația publică. Printre tendințele pozitive se numără și faptul că misiunile diplomatice ale Republicii Moldova au publicat pe paginile web ale sale informație despre Referendum și procesul de votare.

Totuși, efortul Promo-LEX a constatat o serie de nereguli în pregătirea scrutinului. Aproape jumătate din listele electorale au fost întocmite și prezentate CEC de către administrația publică locală cu o întârziere considerabilă. CEC, la rândul său, nu a plasat listele pe pagina sa web, precum se planifică anterior, iar birourile electorale au afișat cu întârziere listele electorale pentru verificare de către alegători.

Birourile secțiilor de votare au fost constituite cu întârziere în multe localități din țară. În cazul a două localități secțiile nu au fost constituite până în momentul publicării raportului.

O serie de partide și organizații social-politice înregistrate oficial de CEC în calitate de participanți la referendum au prezentat administrației electorale rapoarte financiare incomplete și cu întârziere. Aproape jumătate din participanți au eșuat să prezinte CEC rapoartele financiare cerute. La rândul său CEC a întreprins puține măsuri de verificare a datelor prezentate de către participanți în rapoartele financiare.

Promo-LEX a constatat câteva cazuri separate dar îngrijorătoare de influență abuzivă asupra alegătorilor. Observatorii au semnalat exercitare de influență asupra alegătorilor din partea reprezentanților unor instituții publice, inclusiv universități. Efortul a constatat câteva cazuri când participanții au oferit donații materiale alegătorilor sau instituțiilor, în context electoral.

Efortul de monitorizare Promo-LEX se bazează pe observare directă efectuată de către o rețea de 42 de observatori pe termen lung situați în toate raioanele țării. Constatările și recomandările efortului sunt formulate cu bună credință și urmăresc scopul îmbunătățirii procesului electoral. Efortul Promo-LEX conștientizează că un astfel de scrutin se desfășoară pentru prima dată în Republica Moldova și își propune să contribuie constructiv la stabilirea și îmbunătățirea practicilor democratice în Moldova.

Promo-LEX va monitoriza desfășurarea scrutinului în ziua de 5 septembrie prin amplasarea a 300 de observatori pe termen scurt în secțiile de votare dintr-un eșantion reprezentativ la nivel național. Efortul Promo-LEX va publica rapoarte intermediare în ziua scrutinului și un raport de totalizare a constatărilor din 5 septembrie imediat după scrutin. Metodologia de observare nu permite efortului Promo-LEX să evalueze independent rata de participare la scrutin.

Efortul Promo-LEX va desfășura o Numărătoare Rapidă a rezultatelor votării (Quick Count) și va anunța rezultatele acesteia îndată ce vor fi disponibile.

II. EFORTUL DE MONITORIZARE PROMO-LEX

Monitorizarea referendumului republican constituțional, care se va desfășura la 5 septembrie, este un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte „Coaliția 2009”. Aceasta este o uniune benevolă de organizații non-guvernamentale, care implementează proiecte întru îmbunătățirea procesului electoral și sporirea încrederii cetățenilor în proces. Diversele programe de monitorizare a alegerilor în cadrul „Coaliției 2009” sunt implementate atât de către Asociația Promo-LEX, cât și de către alte organizații care fac parte din aceasta.

Efortul Promo-LEX de monitorizare a referendumului republican constituțional din 5 septembrie 2010, include 42 observatori pe termen lung (OTL), ce monitorizează procesul electoral în toate circumscripțiile electorale din Republica Moldova în perioada 13 august 2010 – 10 septembrie 2010. OTL sunt asistați de 300 observatori pe termen scurt (OTS), ce reprezintă 15% din totalul secțiilor de votare din țară. OTS au fost repartizați în teritoriu în baza unui eșantion reprezentativ, marja de eroare a rezultatelor fiind calculată la 0,5%. Acești observatori vor monitoriza procesul electoral doar în ziua scrutinului și doar la secțiile de votare repartizate. Activitatea tuturor observatorilor este coordonată de către o echipă centrală, structura căreia a fost concepută anterior scrutinului.

Acest proiect este susținut financiar și tehnic de către Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Ambasada Statelor Unite ale Americii în Moldova, Fundația Est-Europeană din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida/Asdi), Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei, Fondului Național pentru Democrație (NED), Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin intermediul Fundației Eurasia.

Opiniile exprimate în raport aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

II. CONSTATĂRI DIN PERIOADA ELECTORALĂ

A. Administrația Publică

Relația cu participanții la referendum

Către 2 septembrie 2010 nu au fost constatate cazuri de discriminare de către administrația publică față de participanții la referendum.

Totodată, au fost constatate cazuri de favorizare a unor participanți la referendum. Astfel, în perioada 16-19 august 2010, în incinta Primăriei or.Ștefan Vodă au fost afișate materiale de agitație electorală ale participantului PCRM.

Un caz similar a fost înregistrat în s.Dubăsarii Vechi, r-ul Criuleni, unde în incinta secției de votare au fost afișate materiale de agitație electorală ale participantului PLDM.

Două cazuri în care poliția a reținut persoane ce distribuiau materiale de agitație electorală au fost observate în sect. Botanica mun. Chișinău și or. Cahul. În ambele cazuri, persoanele reținute distribuiau materiale de agitație electorală cu îndemnul de a boicota referendumul. Persoanele au fost reținute sub pretextul că materialele distribuite nu conțineau referință la fondul de finanțare din care au fost tipărite.

Listele electorale

În conformitate cu programul calendaristic de organizare și desfășurare a referendumului, termenul limită în care autoritățile publice locale (APL) și misiunile diplomatice de peste hotare trebuiau să prezinte listele electorale către CEC a expirat la 13 august 2010.

Către 17 august 2010, CEC a recepționat liste electorale pentru doar jumătate din secțiile de votare (**1070** din totalul de **2035** de secții constituite). Până în dimineața zilei de 20 august 2010, CEC a informat despre recepționarea listelor electorale pentru încă **263** de secții, ca în seara aceleiași zile să anunțe că a primit toate listele electoare (adică pentru încă **702** secții de votare).

Prin intermediul site-ului oficial al Primăriei mun.Chișinău, alegătorii pot verifica on-line prezența în listele electorale. Cetățenii fără acces la Internet pot verifica listele prin intermediul liniei fierbinți instituite de Primărie.

Implicarea administrației publice locale în acțiuni de agitație electorală

La 19 august 2010, primarul or. Ștefan Vodă, Gheorghe Anghel, însoțit de consilieri locali din partea PCRM și membri ai PCRM, au desfășurat în timpul orelor de serviciu o întâlnire cu locuitorii, în care au îndemnat alegătorii să boicoteze referendumul.

B. Administrația electorală

Constituirea secțiilor de votare

În conformitate cu prevederile art. 29 alin.10 Cod Electoral, Birourile electorale ale secțiilor de votare (BESV) urmează să-și înceapă activitatea cu cel puțin 25 de zile înainte de ziua scrutinului. Astfel toate BESV-urile urmau a fi constituite până la 10 august 2010. Întârzieri au fost înregistrate în circumscripțiile electorale: Anenii Noi (1 BESV), Cimișlia (8 BESV), Criuleni (3 BESV), Drochia (1 BESV), Dubăsari (1 BESV), Leova (8 BESV), Rezina (1 BESV).

În conformitate cu art.29 alin.14 al Codului Electoral, CEC este obligată să constituie secții de votare pentru ca toți alegătorii să-și poată exercita dreptul de vot.

Până în prezent nu au fost constituite secții de votare pentru alegătorii cu domiciliu în localitatea Cotul Morii, r-nul Hâncești, și nici nu au fost adoptate instrucțiuni referitor la procedura de participare la vot pentru acești cetățeni. Toate acestea au loc în pofida vizitei de evaluare efectuate în această localitate de către președintele CEC Eugeniu Știrbu și membrul CEC Pavel Midrigan la 16 August 2010. Potrivit secretarului Consiliului Electoral Raional (CER) Hâncești, alegătorii cu domiciliu în Cotul Morii urmează a fi informați despre modalitatea de votare pe data de 4 Septembrie 2010.

Misiunile diplomatice din Portugalia, Grecia si Federatia Rusa cu întârziere dar au publicat informația despre adresele și datele de contact ale secțiilor de votare din aceste țări.

Listele electorale

În conformitate cu art.40 alin.1 Cod Electoral, listele electorale urmau a fi făcute accesibile cu 20 de zile înainte de scrutin.

Nerespectarea acestei prevederi a fost observată în Cahul (7 SV), Călărași (1 SV), Căușeni (1 SV), Chișinău (3 SV), Cimișlia (1 SV), Criuleni (4 SV), Șoldănești (4 SV), Strășeni (5 SV), Rezina (1 SV).

Deasemenea, cu 20 zile înainte de referendum, CEC urma să plaseze pe pagina sa web listele electorale, fapt ce nu s-a realizat nici până în prezent.

Insuficiența invitațiilor pentru participarea la referendum

În conformitate cu prevederile Hotărârii nr.3279 din 13 iulie 2010, CEC a dispus tipărirea a 1,5 milion de invitații pentru participare la referendum, în timp ce cca. 2 milioane 660 mii de alegători sunt înregistrați oficial. Insuficiența de invitații a fost constatată în circumscripțiile electorale: Cahul, Călărași, Căușeni, toate sectoarele municipiului Chișinău, Cimișlia, Criuleni, Fălești, Soroca, Ștefan Vodă.

Verificarea rapoartelor financiare ale participanților la referendum

Pe data de 20 august 2010, prin hotărârea nr 3474, CEC a aprobat raportul financiar privind veniturile și cheltuielile participanților în campania electorală pentru referendumul republican constituțional din 5 septembrie 2010.

termen sau cu întârziere de până la 3 zile, rapoartele financiare au fost prezentate de 14 din cei 25 participanți înregistrați la referendum. Din acești 14 participanți, mijloace financiare la capitelele venituri și cheltuieli au declarat doar 5 participanți la referendum.

În termenii prevăzuți de lege rapoartele financiare nu au fost prezentate de participanți: Mișcarea social-politică Republicană „Ravnopravie”; Partidul Popular Republican; Partidul Socialiștilor din Moldova „Patria-Rodina”; Partidul Conservator; Mișcarea Social-Politică a Romilor din Republica Moldova; Partidul Național Român; Partidul Muncii; Mișcarea social-politică „Forța Nouă”; Partidul Politici „Patrioții Moldovei”; Partidul Socialist din Moldova; Partidul „Uniunea Centristă din Moldova”.

Nici un participant la referendum care a avut întâlniri cu alegătorii nu a reflectat în rapoartele sale financiare cheltuieli de transport. În același timp, CEC nu a cerut Curții de Conturi sau Inspectoratului Fiscal Principal de Stat efectuarea unui control al surselor de venit, al corectitudinii evidenței și folosirii conform destinației a banilor de către participanții la referendum.

C. Campania electorală

Afișaj electoral

Conform pct.12 al Regulamentului privind modalitatea plasării publicității electorale pe panourile publicitare în perioada electorală, adoptat prin Hotărârea CEC nr. 3338 din 16 iulie 2010, este interzisă plasarea afișelor electorale în afara locurilor reglementate. Afișe electorale ale participanților la referendum amplasate necorespunzător au fost depistate:

PCRM – or. Basarabeasca, sat.Oxentea și Holercani r-ul Dubăsari, sat.Gangura r-ul Ialoveni;

PLDM – sat. Sipoteni r-ul Călărași, sat. Curchi r-ul Orhei, or. Rîșcani, sat. Onițcani r-ul Criuleni, sat.Dubăsarii Vechi r-ul Criuleni (la intrarea în sediul secției de votare), sat.Buda r-ul Călărași, or.Nisporeni sat. Tirsitai, r-ul Telenesti, sat.Coșnița și Holercani r-ul Dubăsari, or.Orhei, or.Drochia, sat.Mărculești și or.Florești, sat.Horodca r-ul Ialoveni, ;

PDM – or.Rîșcani, or.Nisporeni;

MAE – or. Călărași, or.Nisporeni

AMN – sat. Holercani r-ul Dubăsari

„Cadouri electorale”

În conformitate cu prevederile art.38 alin.7 Cod Electoral, participanților electorali li se interzice să propună alegătorilor bani, cadouri, să distribuie fără plată bunuri materiale, inclusiv din ajutoarele umanitare sau din alte acțiuni de binefacere.

La 18 august 2010, liderul PDM, Marian Lupu a făcut o donație de bani în valoare de 30.000 lei, pentru ansamblul de dans „Salcioara”, din satul Hansca, raionul Ialoveni. Bani donati au fost transmiși conducătorului acestui ansamblu, Ilarion Ciubotari, sub forma unui cec bancar.

La 28 august 2010, liderul PDM, Marian Lupu a oferit 10.000 mii de lei primarului de Vasieni, în cadrul Festivalului meșteșugarilor „La poalele Țiglei”, pentru a sustine construcția unei răstigniri din beton pe dealul Țigla de la Văsieni. Totodata, M.Lupu a îndemnat alegătorii să participe la referendumul constituțional.

Cu ocazia zilei de 1 septembrie 2010, liderul PLDM – Vladimir Filat a oferit computere, declarată ca fiind o donație din cont propriu, pentru școlile din Nemțeni, Obileni și Leușeni. În timpul discursului, Vladimir Filat a făcut referire la referendum.

Codul de conduită

În perioada 16 – 30 august, Codul de conduită privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale la referendumul republican constituțional din 5 septembrie 2010 nu a fost semnat de niciun participant electoral. Potrivit datelor furnizate de CEC, Alianța „Moldova Noastră” rămâne deocamdată unicul partid care a semnat Codul de Conduită, la data de 20 iulie 2010.

D. Influența abuzivă asupra alegătorilor sau intimidarea acestora

În conformitate cu prevederile art.2 alin.2 și art.7 ale Codului Electoral, participarea la alegeri este liberă. Nimeni nu este în drept să exercite presiuni asupra alegătorului cu scopul de a-l sili să participe sau să nu participe la alegeri, precum și asupra exprimării de către acesta a liberei sale voințe.

Potrivit procurorului r-ului Cahul, Mihail Tomiță, primarii reprezentanți ai PCRМ, din sat. Huluboaia, sat. Lopățica, comuna Doina, r-nul Cahul, au fost atenționați de către procuratură asupra posibilității răspunderii juridice în legătură cu activitățile de boicotare a referendumului.

În repetate rânduri, primarul comunei Japca, r-nul Floresti, Galben Semion, a amenințat alegătorii cu neplătirea pensiilor dacă aceștia vor participa la referendum.

Reprezentanții conducerii de la SRL „Bălți-Gaz” a obligat angajații întreprinderii să participe la o întâlnire cu reprezentantul PDM, pe data 15 august 2010.

În perioada 13-31 august 2010, au fost semnalate cazuri de amenințări din partea medicului-sef Alexandru Cojocar, de la spitalul raional din Căușeni, care cerea de la subalternii săi să adere la Partidul Liberal.

Pe data de 28 august 2010, în cadrul întâlnirii cu alegătorii în or. Cahul, reprezentantul PCRМ, Iurie Munteanu, a insultat public un alegător, iar altuia i-a interzis filmarea evenimentului.

A fost semnalat un număr de cazuri unde administrațiile instituțiilor superioare de învățământ au solicitat prezentarea certificatelor pentru drept de vot drept condiție de admitere la studii a tinerilor deja înmatriculați. Astfel de cazuri au fost semnalate în Universitatea Agrară și

Universitatea Tehnică din Moldova. Mai multor studenți din aceleași universități li s-au condiționat locuri în cămine prin prezentarea certificatelor pentru drept de vot din localitatea în care au domiciliu.

E. Prestația misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale Republicii Moldova

În conformitate cu prevederile p.11 al Regulamentul privind înregistrarea prealabilă a cetățenilor Republicii Moldova aflați în străinătate, aprobat prin Hotărîrea CEC nr.3354 din 20 iulie 2010, alegătorilor li se va aduce la cunoștință informația ce ține de perioada de înregistrare prin plasarea ei pe site-urile Comisiei Electorale Centrale, Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, ambasadelor și consulatelor, precum și printr-o campanie de informare specială.

Misiunile diplomatice din Franța, Cipru și Spania în continuare nu dispun de instrumente on-line pentru comunicarea și informarea cetățenilor moldoveni din aceste țări privind posibilitățile de participare la referendum.

F. Observatorii naționali și internaționali

Până la data de 13 august 2010, CEC a comunicat despre înregistrarea a 203 observatori naționali și 32 de persoane în calitate de observatori internaționali. În perioada 16 august- 2 septembrie, listele au fost suplimentate cu încă 126 de observatori internaționali și 407 de observatori naționali, dintre care 92 pentru monitorizarea alegerilor la secțiile de votare din străinătate.

IV. ÎNGRIJORĂRI

Reieșind din observările colectate, efortul de monitorizare a referendumului își exprimă îngrijorări în legătură cu următoarele:

- Întocmirea și prezentarea cu întârziere a listelor electorale
- Lipsa posibilității de participa la referendum pentru alegătorii cu domiciliu în localitatea Cotul Morii
- Nerepublicarea listelor electorale pe pagina web a CEC
- Accesul limitat la listele electorale în mai multe secții de votare
- Constituirea cu întârziere a mai multor BESV
- Număr insuficient de invitații pentru participarea la referendum în raport cu numărul total de alegători
- Acordarea de bani și alte mijloace materiale pentru alegători din partea participanților la referendum (PDM , PLDM)
- Plasarea afișelor electorale în locurile neautorizate (PLDM, MAE, PDM,PCRM, AMN).
- Intimidarea alegătorilor
- Presiuni asupra studenților
- Lipsa instrumentelor on-line de comunicare cu alegătorii din străinătate

- Revocarea frecventă de către participanți a membrilor unor BESV
- Lipsa de transparență în utilizarea de către participanți a resurselor financiare în campania electorală
- Ignorarea Codului de conduită de către participanții la referendum și instituțiile media

V. RECOMANDĂRI

Recomandările elaborate de efortul Promo-LEX sunt formulate cu bună credință și urmăresc îmbunătățirea procesului electoral. Efortul Promo-LEX constată că lacunele sesizate în primul raport de monitorizare persistă, astfel recomandările corespunzătoare formulate în primul raport continuă să fie relevante. În urma constatărilor și îngrijorărilor prezentate în cel de-al doilea raport de monitorizare, Promo-LEX recomandă următoarele:

Administrației Electorale:

1. Asigurarea condițiilor pentru alegătorii domiciliați în localitatea Cotul Morii, raionul Hîncești
2. Publicarea listelor electorale pe pagina web a CEC pînă la data desfășurării referendumului
3. Eficientizarea activității BESV, inclusiv facilitarea accesului la listele electorale
4. Instituirea unui mecanism clar și explicit referitor la informarea alegătorilor prin intermediul invitațiilor
5. Perfecționarea mecanismelor de monitorizare și analiză a rapoartelor financiare ale participanților pentru prevenirea și sancționarea cazurilor de neprezentare, prezentare întârziată, sau incompletă a informației

Administrației publice centrale:

6. Crearea și utilizarea instrumentelor on-line de comunicare cu alegătorii din străinătate

Organelor de drept:

7. Investigarea cazurilor de influență abuzivă sau intimidare a alegătorilor
8. Intensificarea eforturilor de prevenire și sancționare a cazurilor de plasare a afișelor electorale în locurile neautorizate